

Баал

Ба́ал (Ваал, Бааль, Бел; початково — Балу; загальносеміт. baʿal; фінік. 𐤁𐤏𐤏; давньоєвр. בַּעַל або 𐤁𐤏𐤏 — букв. пан, господар, володар, чоловік) — багатозначний термін.

1) У багатьох джерелах вжито як загальний епітет **«Бог»**, «володар», **«Господь»** для різних місцевих божеств у стародавніх західних семітів.

2) Ассиро-вавилонський бог, шанований у **Фінікії**, **Ханаані**, **Сирії** як бог природних стихій і погоди (Баал-Хадад — бог бурі і грому; Баал-Шамем — бог неба, Сонця тощо). Найбільш цілісне уявлення про Баала подають угаритські джерела, де бог наділявся епітетом «силач», вважався сином Дагона (Дагану) і чоловіком **Астарті**; був богом-покровителем Угариту. За міфологією, Баал визнавав верховну владу угаритського бога Ілу, з яким, однак, постійно суперничав за вищість.

В основі **релігійного культу** — цілковита залежність життя семітських племен від вологи (дощу, роси), яка вважалася милістю Баала, через що бога вшановували як покровителя родючості — землі, худоби, людей (Суд. 6:25; 1 Цар. 16:31, 18:26). Відомі його зображення у вигляді бика — символу плодючості й сили. Як божество землі і природних циклів, є **архетипом** бога, що помирає і воскресає.

В угаритському **епосі** бог підземного царства Муту підступно вбиває Баала, але той, завдяки силі кохання його дружини — богині Анат, повертається до життя. Двобій між Муту і Баалом наче постійно повторюється: смерть бога супроводжує засуха, воскресіння — розквіт природи (причому, у кліматі т. з. Благодатного Півмісяця це не пов'язували із сезонами, Баал був подателем води цілорічно).

За міфами, Баал мав трьох доньок — богинь природи Підраю, Таллаю й Арсаю, — які, відповідно, символізують світло, дощ і землю. Священне дерево Баала — кедр. Місцем його помешкання вважали гору Цапану (івр. צפון, тепер г. Джебелі-Акра, Туреччина).

3) У різних ассиро-вавилонських спільнотах у поєднанні з **топонімом** означав місцевого бога (напр., Баал-Хацор, Баал-Гад, Баал-Пеор); множину яких узагальнювали терміном «баали» (1 Цар. 18:18).

4) Титул баал надавався також князеві (очільнику міста) як частина імені — Балтазар, Ганнібал, Ешбаал та ін.

Додатково

- Ізраїльтяни зазнали впливу культу Баала ще до приходу в **Землю обіцяну**. За старозавітним переказом, під час блукань пустелею не раз впадали в ідоліврство, влаштовували культові оргії (Чис. 25:1–3; Псалом 106:28). У халдеїв поклоніння Баалу включало людські жертви і посвяти дітей (Єр. 19:5). Найдієвішим борцем з культом Баала у середовищі євреїв став пророк Ілля, а за ним й інші пророки. Назагал у період Першого Храму (прибл. 950–586 до н. е.) культ Ваала у середовищі юдеїв не відігравав значної ролі, а після **Вавилонського полону** остаточно зник.
- Баала вшановували і як божество війни. Відомий в образі героя-воїна (зображувався у шоломі), царя, що летить на хмарі — Баал-Зебула (звідси — Вельзевул), атрибутом якого була блискавиця. Саме так **Ісус Христос** іменує **сатану** (Мт. 12:27), асоціюючи його з цим філістимлянським божеством (2 Цар. 1:2). Ворогами Баала вважали божеств морської стихії Йамму і Латану (старозавітний **Левіафан**).
- У Єгипті за часів гіксосів (вірогідно, під палестинським впливом) ототожнювався з богом пустелі **Сетом**, у добу **еллінізму** — з грецьким **Зевсом**.
- У староруську й українську традиції термін поширився з грецької мови (Βάαλ) і набув значення «ідол» («бовван», «болван»). В українському слововживанні, зокрема й **релігієзнавстві**, закріпилась вимова з наголосом на другому складі (Баа́л, Ваа́л).

Література

- Костів К. Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів. Київ : Україна, 1995. С. 79–81.
- Циркин Ю. Б. Мифы Финикии и Угарита. Москва : АСТ, 2003. 478 с.
- Ланглуа А., Муане Ле А., Спіс Ф. та ін. Святе Письмо в європейській культурі: Біблійний словник / Пер. з фр. З. Борисюк, Н. Лисюк. Київ : Дух і літера, 2004. 320 с.
- Гордон С. Ханаанейская мифология // Мифологии древнего мира / Пер. с англ. В. Якобсона. Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2005. С. 159–192.
- Рижкова С. А. Космо-етичні архетипи древніх індоевропейців і семітів // Типологія релігій. Київ : Кондор, 2005. С. 35–45.
- Ayali-Darshan N. Baal, Son of Dagan: In Search of Baal's Double Paternity // Journal of the American Oriental Society. 2013. Vol. 133. № 4. P. 651–657.
- Яблоков И. Н. История религии : в 2 т. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт, 2016–2019.
- Ранович И. Очерки истории древнееврейской религии. Москва : Алетейя, 2019. 394 с.
- Baal Worship // Jewish Virtual Library. URL: https://www.jewishvirtuallibrary.org/baal-worship-jewish-virtual-library

Автор ВУЕ

М. В. Луцюк

	
	Покликання на цю статтю: <i>Луцюк М. В.</i> Баал // Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Баал (дата звернення: 18.11.2020).
	Статус гасла: Оприлюднено <div>Оприлюднено: 12.11.2020</div>
	

Філософські науки

Релігієзнавство

Східні релігії

Міфологія

Цивілізація

Telegram канал

Підписуйтесь та дізнавайтесь цікаву інформацію швидко та зручно

https://t.me/in_vue

Електронна версія «Великої української енциклопедії»

Енциклопедія репрезентує сучасну наукову картину світу, знайомить із персоналіями, які вплинули на історичний процес, подає колоритну палітру понять і термінів із різних галузей науки. Разом із е-ВУЕ природа й цивілізація стають зрозумілішими.

е-ВУЕ у соціальних мережах

Навігація по проекту

Персоналії

Природа

Цивілізація

Галузі знань

Автори

Медіафайли

Пошук

Співпраця з ВУЕ

Допомогти проекту

Стати автором

Умови використання ВУЕ

Партнери

Контакти

Зворотній зв'язок

Увійти